

หลักการบริหารองค์การโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา : ครองตน ครองคน ครองงาน

นางสาวมาลินี สวยศำข้าว*

ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

การบริหารองค์การ (Organization Management) มีความสำคัญและมีความจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรในการบริหารงานทั้งด้านทรัพยากรบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ โดยที่ด้านทรัพยากรบุคคลเป็นด้านที่สำคัญที่สุดในการบริหารองค์การ เพราะเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่จะทำให้ได้มาซึ่งทรัพยากรด้านอื่นๆ และเป็นผู้ใช้และจัดการทรัพยากรด้านอื่นๆ ในองค์การเพื่อให้บรรลุสู่เป้าหมายสูงสุดขององค์การที่กำหนดไว้อีกด้วย โดยเป้าหมายที่สำคัญในการบริหารองค์การคือประสิทธิภาพและประสิทธิผลของภารกิจงานตามอำนาจและหน้าที่ขององค์การ ซึ่งจะส่งผลให้องค์การมีความเจริญก้าวหน้าในที่สุด ดังนั้น องค์การจึงต้องรักษาทรัพยากรบุคคลและบรรยากาศที่ดีต่อการปฏิบัติงานในองค์การเป็นสำคัญ ปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์การปัจจัยหนึ่งคือ ผู้บริหารองค์การ โดยมีฐานะเป็นหัวหน้า/ผู้นำ/ผู้บังคับบัญชา ดังนั้น ผู้บริหารองค์การต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์หรือทักษะทางความคิดในการมองการณ์ไกล มีทักษะในการทำงานด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน และมีทักษะในการประสานงานที่ดี พร้อมทั้งมีแนวคิดที่จะปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ขององค์การเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด โดยที่ต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ภารกิจงาน สร้างทักษะการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งและมีมืออาชีพให้กับบุคลากร และสร้างสัมพันธ์เชื่อมโยงที่ดีของบุคลากรในองค์การ กระตุ้นให้บุคลากรในองค์การได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ สร้างรูปแบบการปฏิบัติงานที่เอื้อในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ส่งผลให้ภารกิจประสบความสำเร็จทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ นำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์การในที่สุด

การบริหารองค์การ

องค์การ (Organization) หมายถึง หน่วยงานทางสังคมหรือการรวมของกลุ่มบุคคลที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกัน มีระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ และการจัดการที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบชัดเจน และเป็นเอกภาพ

องค์ประกอบที่สำคัญขององค์การ ประกอบด้วย ๑) วัตถุประสงค์ (Objective) คือ จุดมุ่งหมายในการจัดตั้งองค์การเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติภารกิจ กิจกรรม และผลผลิตขององค์การ ๒) โครงสร้าง (Structure) คือ การจัดแบ่ง จัดระเบียบ ภายในองค์การ/หน่วยงานตามหลักการปฏิบัติงานที่จำเป็น สำคัญและมีความชำนาญเฉพาะเรื่อง มีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ที่ชัดเจนและเป็นเอกภาพ และมีความสัมพันธ์กันระหว่างหน่วยงานภายในองค์การ ๓) กระบวนการปฏิบัติงาน (Process) คือ แบบปฏิบัติงานที่มีความคงที่มีแบบแผนชัดเจน แน่นนอนเพื่อให้บุคลากรในองค์การต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นหลักในการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ และ ๔) บุคลากร (Personal) คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ทั้งภายในและภายนอกองค์การ องค์การจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งบุคคล/กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกภายในองค์การที่ต้องปฏิบัติภารกิจหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย และบุคคล/กลุ่มบุคคลภายนอกองค์การด้วย ทั้งผู้มารับบริการ ผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

* ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การบริหารองค์การในสังคมยุคปัจจุบันที่อยู่ในยุคข้อมูลสารสนเทศ กระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีต่าง ๆ มีอิทธิพลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากหลายด้านในองค์การ ส่งผลให้ทุกองค์การต้องปฏิรูป ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อความคงอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การพัฒนาองค์การสมัยใหม่ในยุคปัจจุบัน จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง บุคลากรในองค์การต้องเพิ่มพูนความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง มุ่งสร้างผลงานให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลและเหมาะสมกับบริบทของหน่วยงาน และเป็นแหล่งภูมิปัญญาภายในองค์การที่ทุกคนในองค์การสามารถได้เรียนรู้ระหว่างกัน สามารถนำพาองค์การบรรลุไปสู่วิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ได้ในที่สุด

หลักธรรมสำหรับการบริหารองค์การ

หลักธรรม (Moral Principal) หมายถึง หลักคำสอนทางศาสนาที่เป็นความจริงและมั่นคง เป็นความดีงามและความถูกต้อง จำเป็นสำหรับชีวิตทุกคน เมื่อทุกคนนำไปปฏิบัติแล้วจะส่งผลให้เกิดความดีงามในชีวิตและสมาชิกในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ก. **หลักธรรมสำหรับการครองตน** คือ หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นผู้ประเสริฐ ซึ่งส่งผลให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยเชื่อว่าคนหรือมนุษย์จะประเสริฐได้ก็ต่อเมื่อมีคุณธรรม ประกอบด้วย

๑) เมตตา มีความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความปรารถนาดีมอบให้ผู้อื่น รวมทั้งมีความเมตตาต่อสัตว์ด้วย

๒) กรุณา มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีความสงสารและเห็นใจเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ยาก

๓) มุทิตา มีความปิติยินดีหรือเห็นผู้อื่นได้ดี ประสบความสำเร็จตามปรารถนา ภูมิใจในความอิจฉาริษยา ร่วมชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของบุคคลอื่นอย่างจริงใจ

๔) อุเบกขา มีการทำจิตใจให้วางเฉย หรือวางใจเป็นกลาง เมื่อประสบพบเห็นบุคคลอื่นหรือตนเองกำลังประสบความทุกข์

ข. **หลักธรรมสำหรับครองคน** คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่มีวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลอื่นที่ยังไม่มีความรักนับถือกัน ให้เกิดความรัก ความนับถือ และผูกไมตรีซึ่งกันและกัน เกิดความสนิทสนมกัน และมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ประกอบด้วย

๑) ทาน คือ การให้สิ่งของที่เป็นของตนเองกับบุคคลอื่น ๆ ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้ประโยชน์กับผู้รับ การให้เป็นการยึดเหนี่ยวและสมานน้ำใจระหว่างกันอย่างดี ยิ่ง พร้อมทั้งเป็นการผูกไมตรีมิตรไมตรีต่อกันอย่างยั่งยืน

๒) ปิยวาจา คือ การเจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะ อ่อนหวาน พูดชวนให้คนอื่นเกิดความรักและนับถือ พูดคำพูดที่ดีเพื่อผูกใจคนให้เป็นมิตรและมีไมตรีต่อกัน หรือการแสดงความคิดเห็นนอกเหนือใจกันให้กำลังใจกัน พูดให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน สมานสามัคคีปรองดอง ส่งผลให้คนรักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูล

๓) อุตถจริยา คือ การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ระหว่างกันและเพื่อส่วนรวม เป็นการช่วยเหลือด้วยร่างกายและชวนช่วยที่จะช่วยเหลือกิจการงานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงอย่างจริงจัง เกิดความสำนึกในความผิดชอบชั่วดี หรือการช่วยแนะนำให้เกิดความรู้และประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมกับบุคคล

๔) สمانัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัวจนเกินฐานะของตน การวางตนให้เหมาะสมกับฐานะของตนตามสภาพทั้งในฐานะที่เป็นผู้น้อย, ผู้เสมอกันและผู้ใหญ่ ด้วยการเอาใจใส่ปฏิบัติตามฐานะผู้น้อย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผู้เสมอกัน และคารวะนอบน้อมเคารพยำเกรงผู้ใหญ่เป็นสำคัญ

ค. หลักธรรมสำหรับการครองงาน คือ อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่เป็นทางแห่งการนำมาซึ่งความประสบความสำเร็จของกิจการงาน ประกอบด้วย

๑) ฉันทะ คือ ความพอใจ การใฝ่รัก การใฝ่หาความรู้ ใฝ่มุ่งคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และใฝ่ใจในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง

๒) วิริยะ คือ ความพากเพียร พยายาม มืดทนและไม่ท้อถอยในการประกอบกิจการงานนั้นๆ และปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจที่สุด

๓) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ เอาใจจดจ่อ และตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการปฏิบัติงานนั้นๆ

๔) วิมังสา คือ ความหมั่นใช้สติและปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองการปฏิบัติงานให้รอบคอบ และละเอียดถี่ถ้วน ปฏิบัติงานตามหน้าที่เพื่อมุ่งให้งานประสบผลสำเร็จเป็นสำคัญที่สุดและเหมาะสมกับบริบทของงานและสังคม

หลักธรรม เป็นข้อความรู้/ความจริงที่ครอบคลุมเรื่องความดี ความงาม และความสุขสงบ เป็นแนวทางการกำหนดมาตรฐานพฤติกรรมของมนุษย์ในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อกัน รวมทั้งเป็นการปลูกฝังอุปนิสัยของตนเองและการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในสังคม หลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนาได้ยึดหลักการให้สังคมเป็นสื่อกลางในการเปิดโอกาสให้ทุกคนในสังคมมีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียมกันและเข้าถึงความสุขได้มากที่สุด ดังนั้น จึงต้องมีธรรมเป็นเครื่องมือกำกับการดำรงชีวิตส่วนตน เพื่อนร่วมงาน บุคคลในสังคมรอบข้าง ที่มีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกัน อนึ่ง การเป็นคนดีด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง พร้อมนี้การพัฒนาองค์การโดยใช้ความรู้สมัยใหม่และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยมีผู้บริหารองค์การที่เป็นผู้นำที่เป็นทั้งคนเก่งและคนดี จึงเป็นหลักการและแนวคิดที่สำคัญและจำเป็นในการนำพาองค์การบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ได้ในที่สุด

บทบาทของผู้บริหารในการครองตนตามหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔

การครองตนของผู้บริหารในองค์การต้องใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ คือ หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ๔ ประการ ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

๑) ทาน คือ การให้ ผู้บริหารองค์การต้องเป็นผู้ให้ เป็นลักษณะของการให้ทานเป็นบุญ ได้แก่ การสร้างกุศล บำเพ็ญบุญทั้งหลาย เช่น การทำบุญทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การทำบุญในวันธรรมะสวนะ เป็นต้น เป็นการสร้างบุญบารมี และการให้ทานเป็นคุณ ได้แก่ การให้สิ่งของ การให้ของขวัญ การให้จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ให้และผู้รับทั้งภายในองค์การและภายนอกองค์การ รวมทั้งการให้อภัยทาน ส่งผลให้ไม่เกิดความขัดแย้ง อยู่อย่างสงบสุข

๒) ปิยวาจา คือ การพูดเพื่อให้เป็นที่รัก ผู้บริหารองค์การต้องพูดด้วยวาจาที่ไพเราะ สุภาพ นุ่มนวล พูดแต่เรื่องที่ดีมีคุณประโยชน์ เป็นเรื่องจริง พูดด้วยจิตที่มีเมตตา และพูดอย่างถูกกาลเทศะ โดยผู้บริหารองค์การจะสามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา/เพื่อนร่วมงานเกิดความเคารพ ด้วยการเป็นตัวอย่างที่ดี พร้อมแก้ไขข้อบกพร่องผิดพลาด กล่าวว่อาจค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสไว้ว่า บุคคลที่มาแนะนำเราในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เรา และเมื่อเห็นเราผิดพลาด เรียกว่า “ผู้ชี้ขุมทรัพย์ให้”

๓) อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ผู้บริหารองค์การต้องการความร่วมมือกันในการประกอบกิจการงานและประพฤติปฏิบัติตนอย่างสามัคคีปรองดองและมุ่งที่ผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งส่งผลดีต่อส่วนรวมเช่นกัน การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต้องเป็นคนดีและมุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นหลัก พร้อมทั้งชักจูงให้คนรอบข้างทั้งสามจำพวกนี้มาเป็นคนดีและปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักด้วย คือ คนที่ประพฤติตนเป็นคนดีและมุ่งปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก คนที่ประพฤติตนเฉยๆ ไม่ปฏิบัติตามใดๆ และคนที่ประพฤติตนไม่ดีและไม่ปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

๔) สมานัตตตา คือ การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ผู้บริหารองค์การต้องวางตนให้พอดีในหน้าที่ของตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย อย่างเหมาะสมกับบริบทของงานและถูกกาลเทศะในองค์การ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์การ จะส่งผลให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปลอดภัย สบายใจ และมีความสุข

ตัวอย่าง นายสมชาย เกิดดี เป็นผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานราชการแห่งหนึ่ง เป็นคนมีนิสัยชอบทำบุญ และมักจะซื้อขนมและสิ่งของมาฝากลูกน้อง/เพื่อร่วมงานและญาติๆ เสมอ มีอุปนิสัยพูดจาไพเราะ และนุ่มนวล และได้เรียไรเงินจากผู้มีจิตศรัทธาจัดตั้งกองทุนของหน่วยงานเพื่อบริจาคให้กับผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มคนเปราะบางและเด็กนักเรียนยากจนในชนบทเสมอและปฏิบัติเช่นนี้เป็นประจำมาตั้งแต่เริ่มเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยจนปัจจุบันเป็นผู้บริหารหน่วยงานสูงสุด

หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สมควรที่ผู้บริหารองค์การจะต้องพึงระลึก นำมาใช้ในการประพฤติปฏิบัติตนและเป็นแนวทางในการบริหารองค์การ ซึ่งถือว่าเป็นหลักในการครองตนในองค์การ

บทบาทของผู้บริหารองค์การในการครองคนตามหลักธรรมพรหมวิหาร ๔

การครองคนของผู้บริหารในองค์การต้องใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่าง ประเสริฐ/ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ๔ ประการ ซึ่งเป็นหลักการประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักของจิตใจและกำกับความประพฤติ เชื่อได้ว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์ทั้งหลายโดยชอบ ผู้บริหารที่มีพรหมวิหารธรรมย่อมมีความปรารถนาในความเจริญรุ่งเรือง เอื้อเพื่อ เมื่อแผ่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน กรุณาและสงสารปรารถนาจะให้ทุกคนพ้นทุกข์ ยินดีมีมุทิตาจิตในความ สุขความเจริญของทุกคน และมีอุเบกขาด้วยการวางใจเป็นกลาง เทียงตรง แน่วแน่ ต่อผลของการกระทำที่ทุกคนได้รับตามการรับรู้ของตน โดยผู้บริหารต้องปฏิบัติตนดังนี้

๑) มีความเมตตา คือ มีความรัก ความจริงใจความปรารถนาดีต่อทุกคนโดยไม่มีความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับกามฉันทะ ปรารถนาต้องการให้ผู้อื่นทุกคนมีความสุขทั้งในเรื่องส่วนตัวและหน้าที่การงาน ช่วยเหลือ และแนะนำให้ทุกคนพบความสุข ความสำเร็จ ปกครองและบังคับบัญชาด้วยความหวังดีอย่างจริงใจ

๒) มีความกรุณา คือ มีความสงสาร เห็นใจ เมื่อพบเห็นบุคคลใดๆ ได้รับความลำบาก ทุกข์ยาก ก็แสดงออกพฤติกรรมด้วยความช่วยเหลือ จุนเจือ ช่วยให้ออกจากสภาวะนั้นๆ ด้วยความเต็มใจ จริงใจ ทุกกรณี ทันทีที่ ไม่นิ่งดูตาย และพร้อมทั้งร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วย

๓) มีความมุทิตา คือ มีความเบิกบาน ชื่นชม และยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่น เมื่อพบเห็น ได้ยินได้ฟังว่าบุคคลอื่นเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ ตามแต่สภาพของแต่ละบุคคลก็พลอยยินดีชื่นชม ไม่อิจฉา ริษยา โดยไม่บังคับใจของตน และมีความจริงใจ การแสดงความยินดีโดยการมอบวัตถุสิ่งของที่เป็นประโยชน์และ ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือกล่าวคำยินดีด้วยถ้อยคำที่สุภาพอ่อนโยนและจริงใจ คำพูดและ สิ่งของที่เป็นประโยชน์จะก่อให้เกิดความชื่นใจ เบิกบานใจ สบายใจ และเห็นคุณประโยชน์พร้อมทั้งมีกำลังใจที่จะ มุ่งสร้างความสำเร็จทั้งในการประพฤติตนและการปฏิบัติงานของผู้ได้รับต่อไป

๔) มีความอุเบกขา คือ มีการวางเฉย วางใจเป็นกลาง ในเรื่องที่ไม่สามารถช่วยเหลือ เมื่อได้พบ ได้ทราบ ได้ฟังในเรื่องของบุคคลอื่น ในผลของการกระทำของบุคคลนั้นๆ หรือช่วยเหลือเท่าที่สามารถช่วยเหลือ ได้แล้ว เมื่อสุดความสามารถของตนเอง ก็ต้องวางใจให้คงที่ โดยยึดหลักธรรมที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายล้วนมีกรรมเป็น ของตน” ดังนั้น จึงต้องรับผลของกรรมนั้น

ตัวอย่าง นางสาวสมศรี คนดี ผู้อำนวยการกองแผนงาน ของหน่วยงานแห่งหนึ่ง เป็นผู้มีอุปนิสัย รักและจริงใจกับทุกคน ชอบช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา/เพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ ทั้งการพูดให้กำลังใจในการทำงาน และการให้สิ่งของที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับทุกคน เมื่อบุคคลใดมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานก็ไป ร่วมแสดงความยินดีกับทุกคนอย่างจริงใจ หากพบใครประสบเคราะห์กรรม ตกทุกข์ได้ยากก็ช่วยเหลืออย่างเต็ม กำลังความสามารถ และสามารถวางใจให้เป็นกลางหรือวางเฉยได้เมื่อพบว่าบุคคลใดๆ ได้รับความทุกข์ยาก ที่ต้องรับผลของกรรมของเขาเหล่านั้น

พรหมวิหารธรรมเป็นธรรมอันประเสริฐ ดังนั้น ผู้บริหารองค์การจึงต้องปฏิบัติเพราะเป็นหลักแห่ง การสงเคราะห์บุคคล โดยการให้ทานเป็นวัตถุสิ่งของและการประพฤติปฏิบัติต่อกันในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน เพราะความเมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลกให้อยู่ปกติสุข ดังนั้น จึงเป็นหลักธรรมที่พึงใช้เป็นหลักในการ “ครองคน” ในองค์การ

บทบาทของผู้บริหารองค์การในการครองงานโดยใช้หลักธรรมอริยาบท ๔

การครองงานของผู้บริหารองค์การต้องใช้หลักธรรมอริยาบท ๔ คือ เป็นทางแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ คือ เป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หวังสำเร็จในสิ่งใด ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้สมบูรณ์และต่อเนื่องกันอย่างแท้จริงก็จะประสบผลสำเร็จ โดยต้องปฏิบัติงานนั้นๆ อย่างมีความพอใจอย่างจริงจังและชัดเจน ความมานะพากเพียร กล้าหาญ เอาใจจดจ่อมุ่งมั่น และคำนึงในหลัก เหตุผลด้วยสติปัญญาที่ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และลึกซึ้งจนประสบความสำเร็จที่กำหนดไว้ โดยผู้บริหารต้องปฏิบัติงานตามแนวทางดังนี้

- ๑) มีฉันทะ คือ มีความพอใจ มีความต้องการ และมีความสุขที่จะทำ มีใจใฝ่รักที่จะทำกิจการงานนั้นๆ อยู่เสมอ
- ๒) มีวิริยะ คือ มีความพากเพียร มีความขยันหมั่นเพียรที่จะทำกิจการงานนั้นๆ ด้วยความพยายาม อดทน เข้มแข็ง และไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก
- ๓) มีจิตตะ คือ มีจิตใจจดจ่อ มีความคิดและความตั้งใจ โดยตั้งใจรับรู้ในกิจการงานที่กระทำและทำสิ่งนั้นๆ ด้วยความตั้งใจ เอาใจฝักใฝ่ และมีสมาธิในการทำกิจการงานนั้นๆ
- ๔) มีวิมังสา คือ มีการพิจารณาไตร่ตรอง โดยหมั่นใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล หาข้อบกพร่อง ผิดพลาด แล้วหาข้อมูล วางแผน วัดและประเมินผล พร้อมทั้งคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงกิจการงานนั้นให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ตัวอย่าง นางสาวสมใจ มุ่งงานดี เป็นอริกรมในกระทรวงแห่งหนึ่งที่มีภารกิจงานด้านสงเคราะห์ประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ทุกวันจะตื่นเช้าและออกกำลังกายก่อนไปทำงาน ท่านอธิบดีที่ท่านนี้รักงานสงเคราะห์ประชาชน มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจการงานทุกวันด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ และประกอบกิจการงานด้วยความละเอียดรอบคอบและพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผล สั่งงานผู้ใต้บังคับบัญชาตามภารกิจหน้าที่ตามโครงสร้างการบริหารของหน่วยงาน ตามขั้นตอนและระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางสังคมเท่านั้น จนทำให้นางสาวสมใจ มุ่งงานดี เป็นบุคคลที่ได้รับความชื่นชมยินดีพอใจจากทุกคนที่พบเห็นและปฏิบัติงานด้วย ส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานได้ประสบความสำเร็จที่ตั้งไว้ทุกประการ

หลักธรรมอริยาบท ๔ เป็นหลักธรรมที่เป็นเหตุและผลที่ใกล้ตัวมากที่สุด พร้อมทั้งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ง่ายที่สุดหลักหนึ่ง ผู้ที่ปฏิบัติงานตามหลักธรรมนี้ย่อมประสบความสำเร็จในชีวิต มีความก้าวหน้า และสามารถพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี ประกอบกิจการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด จนเป็นส่วนหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยหลักธรรมอริยาบท ๔ เป็นการดำเนินการอันเป็น ๔ ขั้นตอนต่อเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน อนึ่ง ผู้บริหารองค์การต้องสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อร่วมงานปฏิบัติงานตามแนวทางนี้ ถ้าบุคคลใดกระทำได้จะประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดแน่นอน

การบริหารองค์การที่มีทรัพยากรด้านทรัพยากรบุคคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านการบริหารจัดการในสภาพสังคมยุคสารสนเทศ สภาพสังคมที่ได้รับอิทธิพลในกระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยี และข่าวสารข้อมูลต่างๆ อย่างรวดเร็วและไร้ขอบเขต ซึ่งมีผลต่อการบริหารองค์การของผู้บริหารและการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ดังนั้น ทรัพยากรบุคคลจึงเป็นส่วนที่สำคัญในการนำองค์การให้บรรลุไปสู่วิสัยทัศน์ขององค์การ โดยที่ในองค์การจึงต้องมีทรัพยากรบุคคลที่เป็นคนดีมีคุณธรรม มีทักษะการบริหารงานที่ดีและเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องภารกิจงานที่รับผิดชอบอย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ ซึ่งจะนำองค์การสู่ความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าต่อไป

บรรณานุกรม

วิจิตร วรุตบางกูร, “ของฝากผู้บริหาร บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมผู้นำ” วารสารประชาบาล.(๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑) ๑๔-๑๘.

วิทยา เอื้องแพ็ชร.การค้นคว้าอิสระ เรื่อง คุณลักษณะตามหลักพรหิวหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาชั้น
พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๒ .การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,๒๕๕๔.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต) .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. พ.ศ.๒๕๔๖ (บันทึก ๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๗,๔ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๘)

พระมหาจรรุญ อภิธมฺมจิตโต,ปิยวรรณ หอมจันทร์ และภัทรพล ใจเย็น.หลักธรรมเพื่อการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน Dhamma for Self-Administration,Personnel Administration and Job Administration.การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร.ครั้งที่ ๓. (เอกสารอัดสำเนา).